

DEMOGRAFİK GEÇİŞ EKSENİNDE GELECEKTE BİZİ NELER BEKLİYOR?

GİRİŞ

İngiltere'de 18. yüzyılda Sanayi Devrimi, dünya genelinde yayılarak insanların yaşam standardını yükseltmiş, ekonomik büyümeyi hızlandırmış ve nüfus artışına yol açmıştır. Bu süreçte, "Malthus Tuzağı" aşılmış ve dünya genelinde nüfus artışı kalıcı hale gelmiştir. Türkiye'de ise Sanayi Devrimi'nin etkisi özellikle Cumhuriyet'in ilk yıllarında gerçekleşen sanayi atılımlarıyla daha belirgin hale gelmiştir. Bu dönemdeki yoğun sanayileşme çabaları, ülkenin ekonomik yapısını dönüştürmüş ve kişi başına gelirden artış sağlamıştır. Bu nedenle Türkiye'nin nüfus dinamiklerindeki değişim özellikle 20. yüzyılın başından itibaren yapılan sanayi politikalarının etkisiyle daha net bir şekilde gözlemlenmektedir.

Geçtiğimiz yüzyıldan günümüze dünya nüfusu 4 katına çıkmış durumda. Dünya genelinde artan yaşam beklentisiyle birlikte Güney Asya bölgesi nüfusun en hızlı arttığı bölge olarak ön plana çıktı. 2023'te Hindistan'ın nüfusu Çin'in nüfusunu geçti. Hâlihazırda gelişmiş Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinin azalan nüfusunu da dikkate aldığımızda dünyanın bir demografik geçiş döneminde olduğunu söyleyebiliriz. Önümüzdeki dönemde nüfusun en hızlı artması beklenen bölgelerin ise kadın başına doğum seviyesinin en yüksek olduğu Afrika ve Orta Asya olması beklenmektedir.

Türkiye'de Birinci Dünya Savaşı sonrasında erkek nüfusunun azalması ve doğum oranının düşmesi nedeniyle işgücünü artırmak amacıyla altı ve üzeri çocuklu annelere ödüller veren politikalar uygulandı. Daha sonrasında ise nüfusun artış hızının azaltılması amacıyla Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) ile gebelik önleyici bilgilerin yayılması ve nüfus planlaması eğitimlerinin teşvik edilmesi amaçlandı. Bu çabalar sonucunda Türkiye'de doğurganlık oranı 6,3'ten 1,9'a düşerken yaşam beklentisi ise 51'den 76'ya yükseldi.

¹ <https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1433/Berat+Yucel>

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazar(lar)ına aittir. TEPAV'ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

DEMOGRAFİK GEÇİŞ EKSENİNDE GELECEKTE BİZİ NELER BEKLİYOR?

Yaşamakta olduğumuz bu demografik geçiş sürecini bu konuya yönelik geliştirilebilecek politikalar üzerinden ele alma gerekliliği gitgide önem kazanan bir konu haline gelmiştir. Bu değerlendirme notunda da ileride bizi neler beklediği ve ne yapabileceğimiz konusu, dünya ve Türkiye özelinde çevresel etki, istihdam ve beşeri sermaye ve son olarak ekonomik göç olmak üzere üç ana başlık altında ele alınmıştır.

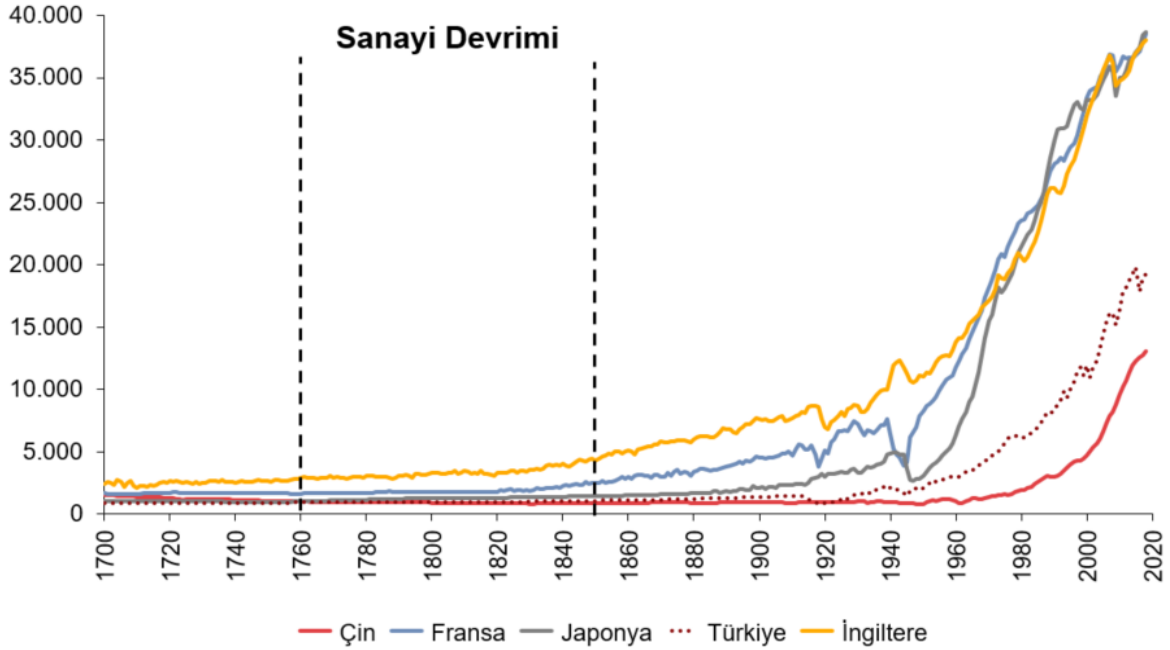
GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE NE DEĞİŞTİ?

Sanayi Devrimi, 18. yüzyılın ortaları 19. yüzyılın başlarında İngiltere’de başlayan ve ilk olarak batılı toplumlar olmak üzere dünyanın birçok yerine yayılan geniş çaplı bir endüstriyel üretime geçiş dönemi olarak tanımlanabilir. Bu dönemde, el yapımı üretim teknikleri yerini makinelere bıraktı ve buharlı motorlar üretim sürecine dâhil oldu. Makineleşme sayesinde yaşanan verimlilik artışı daha fazla üretimi de beraberinde getirdi. Kara ve demiryollarının düzenlenmesi ve ulaştırma ağının genişlemesi taşımacılık ve ulaşım maliyetlerini düşürdü. İnsan ve ürün hareketliliği geçmişle kıyasladığımızda büyük bir sıçrama yaşadı.

Öncelikle Batı Avrupa’ya, sonrasında Avrupa’nın geri kalanına ve Kuzey Amerika’ya ve son olarak geçtiğimiz 70 yıl içerisinde Asya’ya yayılan bu sanayileşme süreciyle birlikte insanların yaşam koşulları da hızlı bir biçimde değişmeye başladı. 1800’ler öncesinde kişi başına gelir neredeyse sabit olarak kabul edebileceğimiz düzeyde hareket etmekteydi. Öyle ki, iktisat tarihçisi Gregory Clark, "Fukaralığa Veda" (2007) isimli kitabında basit ihtiyaçlara ulaşım konusunda 1800 yılında dünya ortalamasındaki bir kişinin, 100.000 yıl önce yaşamış ortalama bir kişiden daha iyi durumda olmadığını iddia etmektedir.

İngiltere’nin dönem istatistiklerini incelediğimizde yaşanan sanayileşmenin derhal büyüme ve yaşam standartlarını etkilemeye başladığını söylemek yanlış olacaktır. Nitekim iktisat tarihçisi Hans-Joachim Voth (2003), farklı iktisat tarihçilerinin İngiltere için dönem istatistiklerini kullanarak hesapladığı büyüme ve verimlilik hesaplarını karşılaştırdığı çalışmasında, büyüme ve üretkenlik oranlarının klasik sanayi devriminin sonuna doğru hızlanmaya başladığını ortaya koymuştur. Gröningen Üniversitesi tarafından devam ettirilen “Maddison Project” (Bolt & Van Zanden, 2020) verisine göre İngiltere’de 1390’da yaklaşık 1500 dolar olan kişi başına gelir 1760’da 2915, 1850’de 4332, 1900’e geldiğimizde ise 7594 dolar olarak hesaplanmıştır (Grafik 1).

Türkiye’ye baktığımızda kişi başına gelirden yaşanan ilk belirgin artışların, Cumhuriyet’in ilk yıllarında yapılan sanayi atılımları sonrasında gerçekleştiğini görebiliriz. Nitekim Korkut Boratav (2019), “Türkiye İktisat Tarihi” adlı kitabında “Korumacı – Devletçi Sanayileşme” dönemi olarak tanımladığı 1930-1939 yılları arasında sanayinin ortalama büyüme hızını yüzde 11,4 olarak hesaplamıştır.

Grafik 1 – Kişi başına GSYH (2015 USD), 1700-2018

Kaynak: Penn World Tables Maddison Project, TEPAV hesaplamaları

18. yüzyılın sonunda başlayan bu sanayileşme süreci her ülkede aynı derecede yaşanmamış olsa da dünyanın bugünkü halini almasındaki en büyük etken olarak karşımıza çıkmakta. İngiliz iktisatçı Thomas Malthus (1766-1834), artan gelir seviyesiyle birlikte iyileşen yaşam standartlarının, doğum oranlarının artmasına ve ölüm oranlarının azalmasına sebep olduğunu belirtir. Dolayısıyla yükselen gelir seviyesi, nüfusun geçici olarak artmasıyla sonuçlanır. Nihayet artan nüfus, kişi başına geliri azaltarak insanların yaşam standartlarının önceki döneme yaklaşmasına neden olur. Sanayi Devrimi'ne kadar hiçbir toplum "Malthus Tuzağı" adı verilen bu çıkmazı devamlı bir şekilde aşamamış, insanların yaşam standartlarındaki her değişiklik doğum ve ölüm oranlarının kendi içinde yeni bir denge noktasına gelmesiyle kalıcı olmayı başaramamıştır. Ancak, artan kişi başına düşen gelir ve sağlık alanındaki ilerlemelerle birlikte yaşam standartları, öncelikle Batı ülkeleri için kalıcı bir şekilde yükselmeye başladı. Böylece sanayileşme yoluna giren ülkelerde "Malthus kapanı" kırıldı ve nüfus ve yaşam beklentisi önceki dönemlerde görülmemiş bir şekilde artmaya başladı.

DEMOGRAFİK GEÇİŞ DÖNEMİ

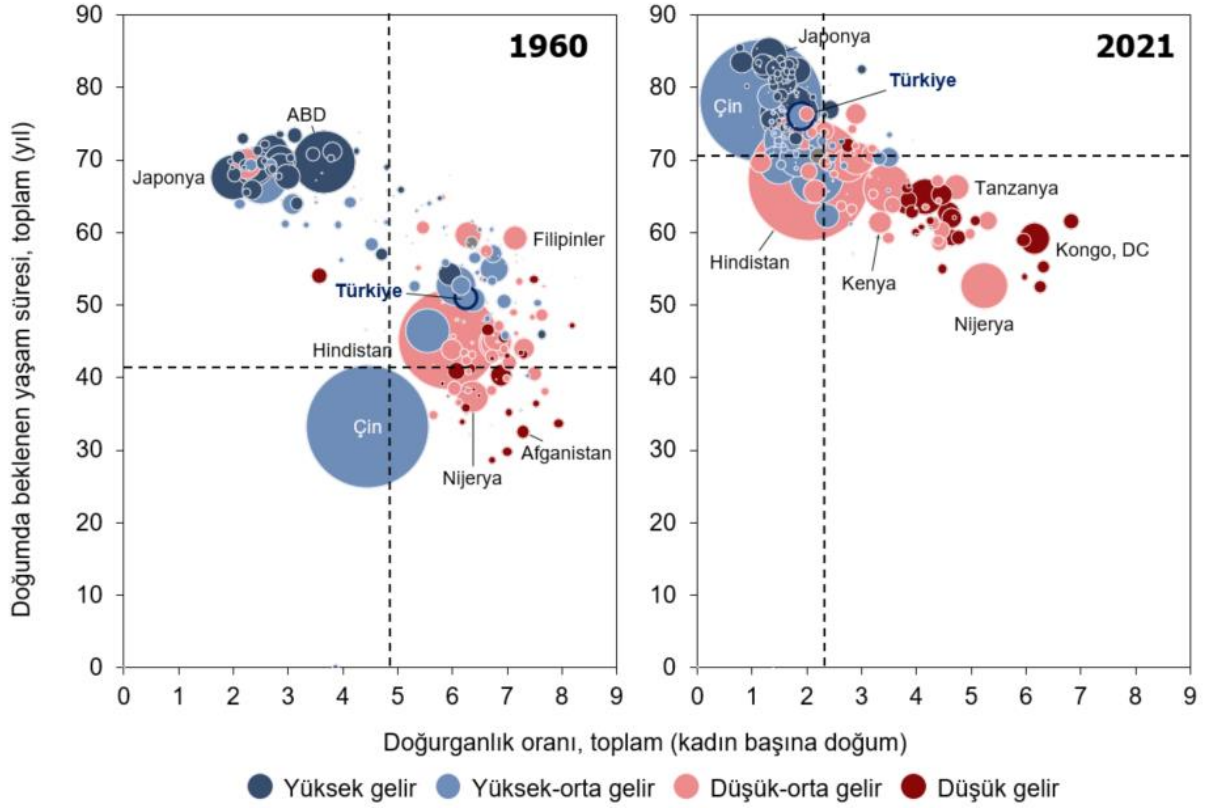
Sanayi Devrimi bizi bildiğimiz dünya ile tanıştırdı. Artık sanayileşme öncesi dönemde olduğu gibi kuralları tamamen doğanın koyduğu bir dünyada yaşamıyoruz. Geçtiğimiz yüzyılda dünya nüfusu yaklaşık 4 katına çıktı ve Kasım 2022 itibarıyla 8 milyarı aştığı biliniyor (Maddison, 2020). Ancak günümüzde küresel olarak yeni bir demografik geçiş dönemi içerisindeyiz.

Birleşmiş Milletler'in (BM) Nisan 2023 hesaplamalarına göre Hindistan, 2023'te nüfusu ilk kez azalan Çin'i geride bırakarak dünyanın en kalabalık ülkesi oldu. Diğer Güney Asya ülkelerini de hesaba katarsak akla gelen ilk şey, dünya nüfusunun ağırlık merkezinin Güney Asya'ya kaydığı olabilir. Normal şartlar altında nüfusun sabit kalması için her annenin iki çocuk doğurması yeterlidir. Bir annenin ikiden çok çocuk doğurması durumunda doğan çocuk sayısının iki kişiden, anne ve baba, fazla olması nedeniyle nüfusun artmasına, doğan çocuk sayısının iki kişiden az olması durumunda ise aynı nedenle nüfusun azalmasına neden

DEMOGRAFİK GEÇİŞ EKSENİNDE GELECEKTE BİZİ NELER BEKLİYOR?

olacaktır. Bu nedenle eğer uzun vadede nüfus artışının etkilerini incelemek istiyorsak doğurganlık oranının ikiden yüksek olduğu ülkelere odaklanmak en doğrusu olacaktır.

Grafik 2 – Yaşam beklentisi ve doğurganlık oranı, 1960 ve 2021

Not: Daire büyüklükleri ülkelerin nüfusunu, kesikli çizgiler Dünya ortalamasını göstermektedir. Ülkeler grafikte 2021 gelir gruplarına göre sınıflandırılmıştır

Kaynak: Dünya Bankası, TEPAV hesaplamaları

Grafik 2, bu demografik geçiş dönemini gelir bileşeniyle birlikte açıklamakta. Dünyada ortalama yaşam beklentisi 1960'ta 51 yıldan 2021'de 71'e çıkmış durumda. Günümüzde ülkelerin doğurganlık oranları da eskisi kadar yüksek değil. 1960'ta kadın doğurganlık oranı dünyada 4,7 iken bu oran 2021'de 2,3 seviyesinde. Ülkelerin 1960 ve 2021'deki konumlarına bakarsak bütün ülkelerin 1960'a kıyasla daha yüksek yaşam beklentisine ve daha düşük doğurganlık oranına sahip olduğu görülebilmekte. Ayrıca özellikle gelişmiş ülkelerin, kalkındıkça 20.yüzyıl ortalarına doğru uyguladıkları nüfus politikalarıyla daha düşük doğum oranı ve yüksek yaşam beklentisine geçtiğini de söyleyebiliriz.

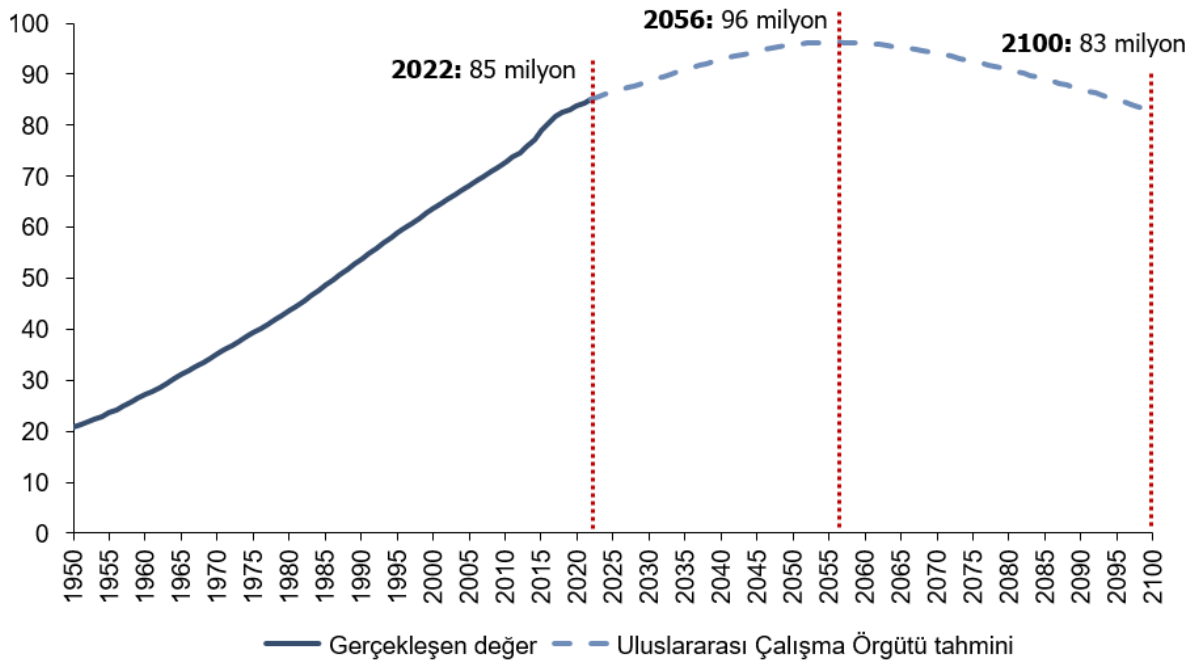
Türkiye'de özellikle savaş sonrası dönemde azalan erkek nüfusuyla birlikte düşen doğum oranını ve dolayısıyla ülkedeki işgücünü artırmak için, altı ve üzeri çocuklu annelerin para ya da madalya ile ödüllendirilmesi (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, 1930), çok çocuklu ailelere vergi muafiyetinin getirilmesi (Şose ve Köprüler Kanunu, 1929) gibi nüfus artışını teşvik edici politikalar uygulanmıştır. Nüfus politikalarına yönelik ilk belirgin değişim ise 1963-1967 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planıyla gerçekleşmiştir (Kepenek & Yentürk, 1999). Böylelikle, gebelik önleyici bilgilerin yayılmasını ve gebelik önlemede kullanılan araç ve ilâçların ithal ve satışını yasaklayan kanun hükümlerinin kaldırılmasına ve nüfus planlaması eğitimlerinin yapılmasına karar verilmiştir. 1960'tan 2021'e Türkiye'de doğurganlık oranı 6,3'ten 1,9'a düşmüş, yaşam beklentisi ise 51 yıldan 76 yıla yükselmiştir.

BİZİ NELER BEKLİYOR?

BM'nin "Dünya Nüfus Beklentileri" (World Population Prospects, 2022) raporuna göre, küresel nüfusun büyüme hızı, 1950 yılından bu yana ilk kez yıllık %1'in altına düştü. Yine BM'nin en son projeksiyonlarına göre, dünya nüfusunun 2030 yılında yaklaşık 8,5 milyar, 2050 yılında ise 9,7 milyar olması beklenmekte. Daha da ileriye bakıldığında nüfusun 2080'lerde yaklaşık 10,4 milyar kişiye ulaşması ve 2100 yılına kadar bu seviyede kalması bekleniyor.

Türkiye'ye baktığımızda nüfusun henüz tepe noktasını görmediğini söyleyebiliriz. BM'nin tahminlerine göre 2022'de yaklaşık 85 milyon olan Türkiye nüfusunun 2056'ya kadar artarak 96 milyonla zirve yapması, 2100'de ise tekrar 83 milyona düşmesi bekleniyor (Grafik 3).

Grafik 3 – Türkiye'nin nüfus projeksiyonu, 1950-2100

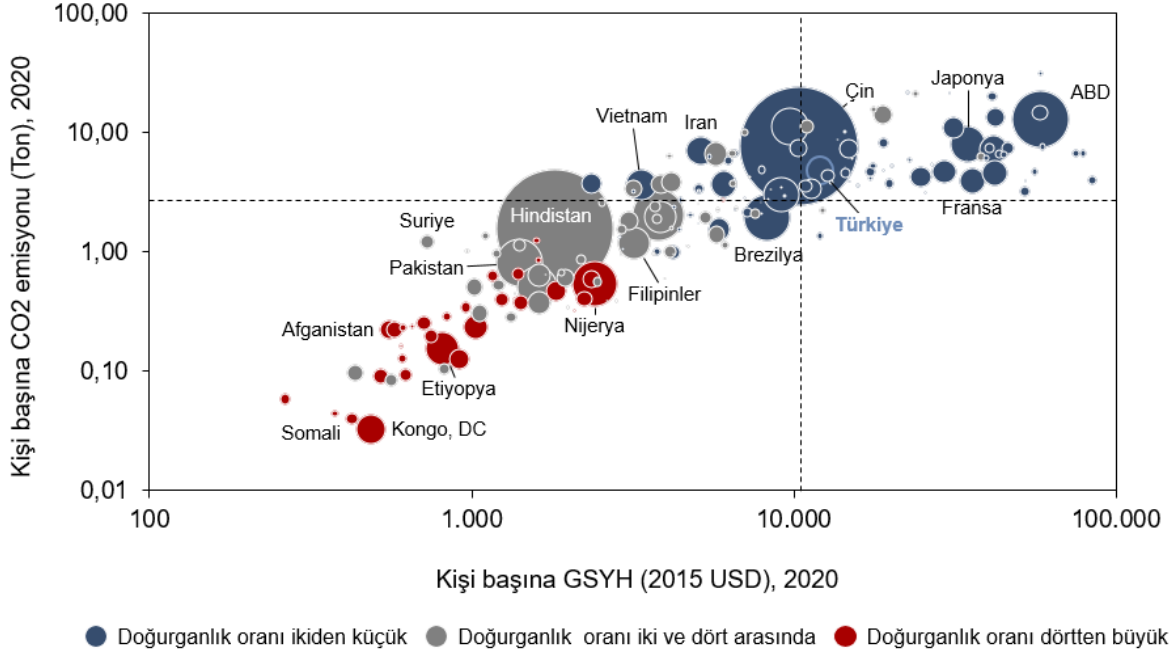
Kaynak: ILO, TEPAV görselleştirmeleri

Nüfusun artması ya da azalmasının iyi mi kötü mü olduğu sorusu, çeşitli faktörlere bağlı olup bakış açınıza göre cevapları değişebilecek karmaşık bir tartışma konusu. Bu nedenle, Türkiye'nin kısa vadede artan ve uzun vadede azalan nüfusu için bir politika yelpazesi oluşturması çok önemli. Yaşamakta olduğumuz bu demografik değişim sürecinde ele alınması gereken bazı önemli noktaları aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

Çevresel etki

Küresel ısınma ve iklim değişikliğine en fazla katkıyı gelişmiş ülkelerin ekonomik faaliyetleri sağlamaktadır. BM'nin "Emissions Gap" raporuna (2020) göre, dünyanın en zengin yüzde birinin emisyonları, en yoksul yüzde elli nüfusun toplam emisyonunun iki katından fazlasına denk gelmekte.

Grafik 4 – Kişi başı gelir ve karbon salımı, 2020

Not: Daire büyüklükleri ülkelerin nüfusunu, kesikli çizgiler Dünya ortalamasını göstermektedir.

Kaynak: Dünya Bankası, TEPAV hesaplamaları

Grafik 4'ü incelediğimizde kişi başına düşen geliri daha fazla olan ülkelerde kişi başına düşen CO2 miktarının da daha fazla olduğunu görmekteyiz. Doğurganlık oranının daha yüksek ve kişi başına düşen gelirin daha düşük olduğu diğer ülkelerde ise bu durum tam tersi. Ülkelerin kişi başına CO2 emisyonlarını sıraladığımızda ilk sıralarda sırasıyla Katar, Bahreyn, Brunei, Kuveyt gibi zengin mineral yakıt kaynaklarına sahip ülkeleri görmekteyiz. Türkiye de yüksek kişi başı gelir ve kişi başı CO2 emisyonunun olduğu ülkeler arasında.

BM'nin 2022 yılına ait nüfus projeksiyonuna göre Türkiye nüfusunun 2056 yılında 96 milyona ulaşacağı beklenmekte. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin özellikle karbonsuz büyüme sürecine girmeye başladığı ve Türkiye'nin en büyük ihracat partneri olan Avrupa Birliği'nin (AB) karbon fiyatlamasının kapıda olduğu bu dönemde Türkiye'nin karbonsuz büyüme modeline geçişi büyük bir önem arz etmekte. Bununla birlikte, Türkiye'nin 2053 net sıfır hedefine ulaşabilmesi için nüfus projeksiyonlarının ve olası göç akımlarının politika tasarım sürecine eklenmesi gerekmektedir. Su yönetimi, Türkiye gibi su kısıtı riskiyle karşı karşıya olan ülkeler için bir diğer problem olarak öne çıkıyor (Sak, 2023). Bu nedenle, önümüzdeki dönemde artan nüfusla birlikte şiddetlenmesi beklenen su stresiyle mücadele için de kapsamlı bir "Entegre Su Kaynakları Yönetimi" sistemine ihtiyaç duymaktayız.

İstihdam ve beşeri sermaye

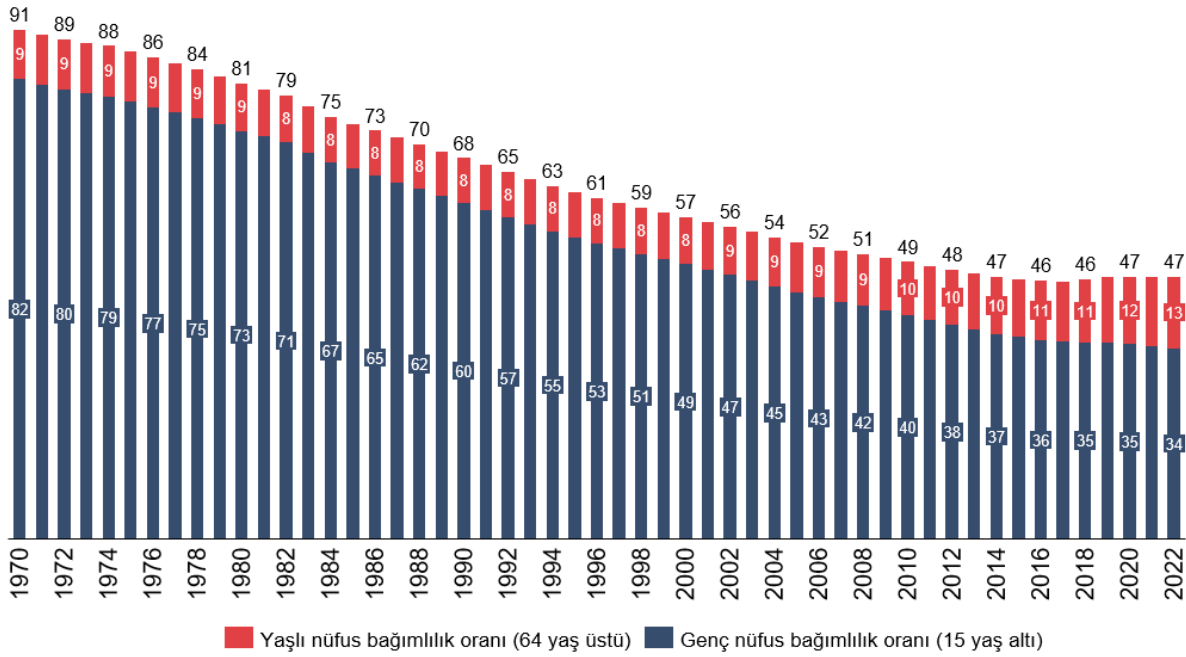
Doğurganlık oranının düşmesi ülkede toplam nüfus içinde çalışma yaşında olmayan genç nüfusun payının azalmasına ancak aynı zamanda çalışma yaşını geçmiş yaşlı nüfusun payının artmasına neden olur. Bağımlı nüfusun işgücü üzerindeki etkisini bu nedenle iki taraflı olarak değerlendirebiliriz.

Nüfusun yaşlanması ve dolayısıyla yaşlanan nüfusun ekonomiye etkisi özellikle ABD, Kanada, AB ülkeleri ve Japonya gibi ülkelerde kendini göstermeye başladı. Dünya Bankası verisine

DEMOGRAFİK GEÇİŞ EKSENİNDE GELECEKTE BİZİ NELER BEKLİYOR?

göre, 64 yaş üstü nüfusun toplam nüfus içindeki payı 2022 itibariyle Japonya'da yüzde 30, AB ortalamasında yüzde 21, Türkiye de ise yüzde 9 seviyesinde. 64 yaş üstü nüfusu çalışma yaşındaki nüfusa oranladığımızda ise yaşlı bağımlılık oranını elde etmekteyiz. Türkiye'de 1989'da yüzde 8 olan yaşlı bağımlılık oranı 2022'ye geldiğimizde yüzde 13 seviyesine çıkmış durumda. Artan yaşlı bağımlılık oranının bizim için ne ifade ettiğini anlamamız, ülkedeki işgücünün ve beşerî sermayenin geleceğini yorumlayabilmemiz için faydalı olacaktır. Buna göre toplum içerisinde vergi ödeyen kesimin oranının düşmesi, artması beklenen sağlık, emekli maaşı ve kamu harcamalarıyla birlikte bütçe üzerine olan baskıyı artıracaktır.

Grafik 5 – Türkiye’de yaş bağımlılık oranı, %, 1970-2022

Kaynak: Dünya Bankası, TEPAV hesaplamaları

Meseleye diğer taraftan baktığımızda ise farklı bir tabloyla karşılaşmak mümkün. Yaşlı nüfus bağımlılık oranının artmasıyla birlikte, genç nüfus bağımlılık oranı da düşmekte (Grafik 5). 1960'ların sonunda yüzde 83'ten düşme trendine giren Türkiye'nin genç nüfus bağımlılık oranı 2022 itibariyle yüzde 34 seviyesine gelmiştir. Bu durumda, çalışma çağındaki nüfusun toplam nüfus içindeki payının artması, ekonomiye katkı sağlayacak potansiyel işgücü olarak görülebilir.

Türkiye'nin yaşlanan nüfus problemine karşılık alternatif politikalar geliştirmesi bir zorunluluk halini almış durumda. Buna göre:

- Hâlihazırda düşük olan kadın istihdamının artırılmasına yönelik politikalara daha fazla önem verilmesi gerekmektedir. TÜİK'in 2022 verisine göre, 15-64 yaş aralığında Türkiye'de istihdam oranı kadınlarda yüzde 34,5, erkeklerde ise yüzde 71,1 seviyesinde. İşgücüne katılım oranına baktığımızda ise kadınların yüzde 40 seviyesinde olduğunu görmekteyiz. Dolayısıyla, hâlihazırda düşük seviyede seyretmekte olan kadın istihdamının artırılması, Türkiye'nin yaşlanan nüfusunun yarattığı ekonomik ve sosyal zorlukların üstesinden gelmede önemli bir rol oynayacaktır.

DEMOGRAFİK GEÇİŞ EKSENİNDE GELECEKTE BİZİ NELER BEKLİYOR?

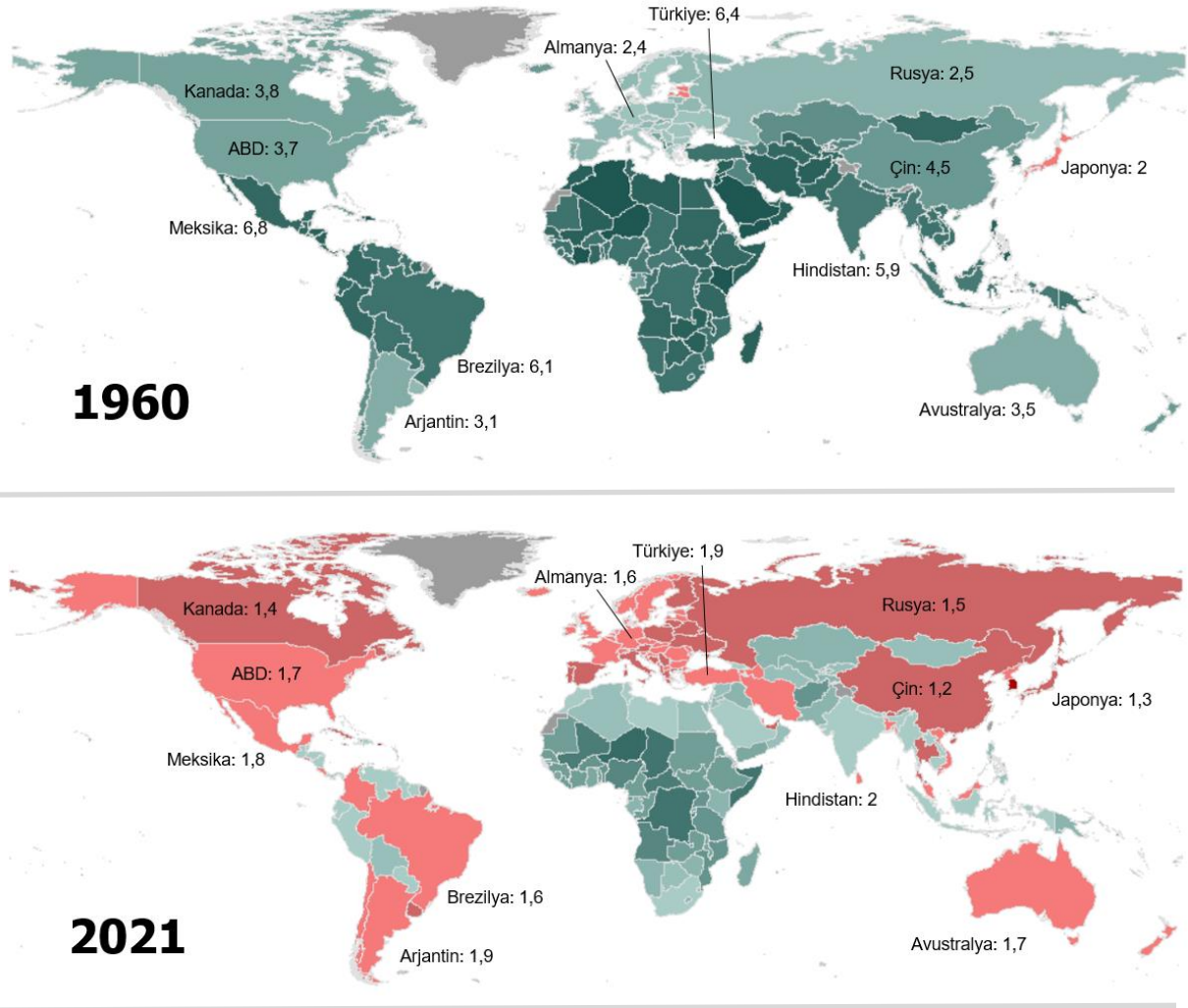
- Yaşlanan nüfus problemine karşılık çalışan nüfus verimliliğinin artırılmasına yönelik politikalar geliştirilebilir. Önümüzdeki dönemde çalışan nüfusun artacağını göz önüne aldığımız zaman fiziksel sermaye yatırımlarının ekonomi açısından önemi daha da artmakta. Bu nedenle sermaye yatırımlarının Türkiye ve dünyanın içinde bulunduğu dönüşüm süreci düşünülerek katma değeri yüksek ve sürdürülebilir işler sunan sektörlere yapılabilmesi için bir politika altyapısının oluşturulması gerekmektedir.
- Özellikle Türkiye gibi azalan doğurganlık oranına sahip gelişmekte olan ülkelerin kalkınma stratejileri için insan sermayesine yatırımın önemi her geçen gün artmaktadır. Ek olarak Türkiye'nin içinde bulunduğu yeşil dönüşüm sürecini de düşünürsek işgücünün, dönüşüm süreciyle uyumlu becerilerinin geliştirilerek önümüzdeki dönemde karşılaşılabileceği zorluklara karşı dayanıklılığının artırılması da öncelikli politikalar arasında olmalıdır.

Ekonomik göç

İnsanların göç etme nedenleri arasında ekonomik durum, özellikle göç edilen ve terk edilen bölgeler arasındaki iş olanakları ve gelir seviyesi farklılıkları öne çıkmaktadır. Dolayısıyla insanlar kendileri ve aileleri için daha iyi bir yaşam standardı ve gelecek vadeden bölgelere göç etme eğiliminde olmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün çalışmasına (2021) göre 2019 yılında ekonomik nedenlerle yaklaşık 169 milyon kişi göç etmiştir. Ayrıca, ekonomik nedenlerle göç edenler tüm uluslararası göçmenlerin üçte ikisini oluşturmaktadır. Bu nedenle, dünyanın ekonomik olarak geri kalmış bölgelerinde, dünyanın geri kalanına kıyasla daha yüksek olan nüfus artış oranı, eğer yeterli çözümler sağlanmazsa, gelişmiş ülkelere doğru düzensiz göç akınlarına yol açabilir.

Grafik 6'ya baktığımızda 1960'dan 2021'e Dünya'da doğurganlık oranının değişimini görebiliyoruz. Türkiye, Avrupa'nın tamamı, ABD ve Kanada, Avustralya, Rusya ve Çin artık doğurganlık oranının ikinin altına düştüğü ülkeler arasında. Dünyanın artık en kalabalık bölgesi olan Güney Asya'da ortalama doğurganlık oranının, Afganistan ve Pakistan haricinde, ikiye yaklaşıyor. Afrika ise en fazla ortalama doğurganlık oranına sahip ülkelere ev sahipliği yapmakta. Nijer, Somali ve Çad; 6,82, 6,31 ve 6,26'yla kadın başına düşen doğum oranının en yüksek olduğu ilk üç ülke. Orta-Batı Afrika ortalamasının, baktığımızda 5'le, 2,3 olan dünya ortalamasının 2,7 puan, Sahraaltı ortalamasının ise dünya ortalamasının 2,3 puan üstünde olduğunu görülmekte. Ayrıca, BM Dünya Nüfus Beklentileri raporuna (2022) göre, Sahraaltı Afrika ülkelerinin 2100 yılına kadar büyümeye devam etmesi ve 2050 yılına kadar öngörülen küresel nüfus artışının yarısından fazlasına katkıda bulunması bekleniyor. Orta Asya ise yüksek doğurganlık oranına sahip bir diğer bölge. Kazakistan 3,32, Özbekistan 3,17, Kırgızistan 2,9, Moğolistan 2,84 ve Türkmenistan 2,67 kadın başına doğum oranına sahip. Dolayısıyla önümüzdeki dönemde Afrika ve Orta Asya ülkelerinin toplam nüfusları içerisinde en yüksek genç nüfus payına sahip ülkeler olacağı tahmin edilebilir.

Grafik 6 - Doğurganlık oranı, toplam (kadın başına doğum), 1960 ve 2021

Not: Kırmızı renk doğurganlık oranı ikiden küçük, yeşil renk doğurganlık oranı ikiden büyük olan ülkeleri göstermektedir. Renk tonu koyulaştıkça doğurganlık oranı; doğurganlık oranı ikiden büyük olan ülkelerde artmakta, ikiden küçük olan ülkelerde ise azalmaktadır.

Kaynak: Dünya Bankası, TEPAV hesaplamaları

Türkiye; Afrika, Afganistan ve Pakistan dâhil olmak üzere Orta Asya ve doğurganlık oranı dünya ortalamasından kısmen daha yüksek olan Orta Doğu'nun oluşturduğu potansiyel genç nüfus kuşağına komşu durumda. Dolayısıyla, hâlihazırda yüksek göç veren bu ülkelerde artan nüfus göz önüne alınarak yeni işler yaratılmadığı takdirde Türkiye de bu ülkelerden yoğun göç akımlarıyla karşılaşabilir.

Aslına bakarsak Türkiye, geçmişten günümüze coğrafi ve stratejik konumu sebebiyle, tarih boyunca çeşitli göç hareketlerinin, nihai durağı olmuştur. Göç İdaresi'nin verisine göre sadece 2011-2019 arasında Türkiye'ye sığınmacı olarak gelen Suriyelilerin sayısı 3,6 milyon kişi olarak hesaplanmakta. Analiz çerçevesinde önümüzdeki dönemde nüfus artışının yüksek olacağını tahmin ettiğimiz çevre coğrafyalardan da yoğun göç akımlarıyla karşılaşmamız tahmin edilebilir. Bu nedenle özellikle göç eden yabancıların yoğun olarak katkıda bulunduğu kayıt dışı istihdamı engelleme üzerine politikaların geliştirilmesi önem kazanmaktadır. Bununla birlikte yürürlükte olan çalışma izni kanunlarının, önümüzdeki dönemde yaşanması muhtemel

DEMOGRAFİK GEÇİŞ EKSENİNDE GELECEKTE BİZİ NELER BEKLİYOR?

demografik geçişleri de dikkate alarak revize edilmesi, yoğun göç akımlarının olası negatif etkilerini azaltabilecek politika önlemlerinden biri olarak gösterilebilir.

SONUÇ

Ülkelerin sanayileşmeleriyle birlikte tecrübe ettiğimiz hızlı ekonomik büyüme dönemi yaşam standartlarının iyileşmesine ve dolayısıyla nüfus ve insanların yaşam sürelerinin artmasına neden olmuştu. Günümüzde nüfus artış trendi özellikle gelişmiş ekonomilerde tersine dönmüş durumda ancak gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerde bu trend varlığını sürdürmekte.

Dünya’da ve Türkiye’de yaşamakta olduğumuz demografik geçiş döneminin getireceği sosyal etkilerin yanı sıra, çevresel sürdürülebilirlik açısından da dikkatli olunması gerekmektedir. Nüfus artışı ve ekonomik büyüme gerekli politika çerçevesi oluşturulmadığı takdirde özellikle iklim değişikliği ve karbonsuzlaşma konularının gündemde olduğu günümüzde çevresel ve ekonomik olarak yıkıcı etkilerle karşılaşmamıza neden olabilir. Dolayısıyla, nüfus artışının çevresel etkileri göz önünde bulundurularak ekonomik politikalar ve yatırımların çevresel sürdürülebilirliği destekleyecek şekilde şekillendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Türkiye’nin iklim değişikliği ile mücadele hedeflerine ulaşabilmesi için değişen nüfus dinamiklerinin de göz önüne alınması gerekmektedir. Aynı zamanda, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin, genç nüfus potansiyellerini en iyi şekilde kullanabilmeleri için gelecek vadeden sektörlerde eğitim ve istihdam fırsatlarının artırılması, bu ülkelerin kalkınma süreçlerini hızlandırmaları açısından kritik bir rol oynamaktadır. Son olarak özellikle Türkiye gibi göç alma potansiyeli ve hâlihazırda göç akımlarının yüksek olduğu ülkelerin önümüzdeki dönemde artması beklenen göç akımlarına karşı politika zeminlerini güçlendirmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Bolt, J., & Van Zanden, J. L. (2014). *The Maddison Project: Collaborative research on historical national accounts*. The Economic History Review, n/a. <https://doi.org/10.1111/1468-0289.12032>

Boratav, K. (2019). *Türkiye İktisat Tarihi 1908-2015 (24.baskı)*. Ankara: İmge Kitabevi.

Clark, G. (2009). *A Farewell to Alms: A brief economic history of the world: A Brief Economic History of the World*. Princeton: Princeton University Press.

International Labour Organization. (2021). *ILO Global Estimates on International Migrant Workers 2020*. Erişim adresi: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_808935.pdf

Kepenek, Y., & Yentürk, N. (1999). *Türkiye Ekonomisi (12.baskı)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Olhoff, A., & Christensen, J. M. (Eds.) (2020). *Emissions Gap Report 2020*. UNEP DTU Partnership. Erişim adresi: <https://www.unep.org/emissions-gap-report-2020>

Sak, G. (2023, 8 Ağustos). *Şimdi bu su stresi konusunu orta yerde mi bırakacağız?*, Erişim adresi: <https://www.tepav.org.tr/tr/blog/s/7225/Simdi+bu+su+stresi+konusunu+orta+yerde+mi+birakacagiz>

United Nations. *THE 17 GOALS | Sustainable Development*. (n.d.). Erişim adresi: <https://sdgs.un.org/goals>

Türkiye Cumhuriyeti Göç İdaresi. (2023). *Göç tarihi*. Erişim adresi: <https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi>

United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2022). *World Population Prospects 2022, Online Edition*.

United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2022). *World Population Prospects 2022: Summar of Results*, Online Edition. Erişim adresi: https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undes_a_pd_2022_wpp_key-messages.pdf

United Nations. (2023, 24 Nisan). *India to overtake China as the world's most populous country in April 2023*. Erişim adresi: <https://www.un.org/en/desa/india-overtake-china-world-most-populous-country-april-2023-united-nations-projects>

Voth, H. (2003). *Living Standards during the Industrial Revolution: An Economist's guide*. The American Economic Review, 93(2), 221–226. <https://doi.org/10.1257/00028280321947083>

Şose ve Köprüler Kanunu (1929, 12 Haziran). Resmi Gazete (Sayı: 1214 (Mükerrer)). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1214.pdf>

Umumi Hıfzıssıhha Kanunu (1930, 6 Mayıs). Resmi Gazete (Sayı: 1489 (Mükerrer)). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1489.pdf>

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1963). *Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)*. Erişim adresi: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Kalkinma_Plani_Birinci_Bes_Yillik_1963-1967.pdf